

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Kânunuevvel, 1929. Sayı:145

YAZILAR VE YAZANLAR

Cuma pazar tatili
Hanım elinin kudreti
İsmet Paşanın nutku
Fransada iktisat
meclisi
Türk eserleri

*İhsan
Cevat*

*A. Emrullah
Nurettin*

Yolcu duygu ve
görüşleri
Ankara
Mazeppa
Hayat ve neşriyat

*Cevat
Celal Esat
Seniha Sami
Hikmet Şevki*

Müşahabe:

Cuma ve Pazar Tatili

Cuma ve Pazar tatili meselesi arasına gazetelerimiz sütunlarını işgal etmektedir. Kendileriyle iktisadî, siyasî ve içtimâî münasebetlerde bulunduğumuz garp âlemi, tatilini Pazara hasrettiği halde bizim tatilimizi başka bir günde yapmamız vaziyette bir aykırılık husule getirmektedir. Bilhassa ecnebî iktisadî müesseselerle sıkı bir temas muhafazasına mecbur olan iktisadî müesseselerimizin bu vaziyetten zarar gördükleri muhakkaktır.

Şunu kaydetmek isterimki bizde eskidenberi hafta tatili mes'elesi dinî bir mes'ele şeklinde telâkki olunmamıştı. Cuma gününün tatile hasrını istilzam eden hiç bir dini kayıt yoktu. Tatil mes'elesi ötedenberi bizde sırf içtimâî bir mes'ele mahiyetini haizdi. Hatta dükkân ve mağazaların Cuma günleri kapanması bile garp ile temastan sonra duyulmuş bir ihtiyacın neticesidir. Bazılarının zannı hlâfına olarak resmî dairelerimizin tatil gününün Cümaya tesadüf ettirilmesi

de eski değil yeni bir usuldür. Tarihlerimiz tetkik edilirse Tanzimattan evel Devlet dairelerinin Cümadan başka günlerde tatil edildiği görülür. Ezcümle Lutfü Tarihi 1247 (1831) senesi vukuatını kaydederken: « Ol vakit Babiâli ile bazı devairi resmiyenin tatilleri Perşembe ile Pazar günleri idi. » (1) diyor.

Lûtfü Tarihi 1246 (1833) senesi vukuatı arasında: « Eskidenberi Babıdefterinin Pazartesi ile Perşembe günleri haftada iki defa tatili mutad idi. Bir aralık tatil yalnız Pazar günlerine tahsis olunmuş idi. Mes'elei mısriye meşagili tatili bütün bütün tatil etmiş ise de meşagilin bertaraf olması münasebetiyle haftada bir defa Perşembe günleri Babıdefteride tatil icra olundu. » (2) diyerek resmî dairelerimizin Cümadan başka günlerde de tatil edilmiş olduğunu anlatıyor. Aynı eser, 1252 (1836) senesi vukuatını kaydederken de aynı mes'eleye dönerek: « O tarihe kadar

Babiâlide hafta içinde tatil için yevmi mahsus olmayup beher gün Babiâli açık bulunmak adet idi. Hazaini şahane memurlarının haftada bir gün tatilleri var idi. Buna kıyasen Babiâlide dahi Perşembe günleri tatil edilmesine karar verildi. Huzuru sadri azamde tertip oluna gelen divanı deavii şeriyenin yevmi mahsusu olan Perşembe günleri tatil münasebetiyle Salıya tahvil olundu, » (3) diyor.

Tanzimat devrine de yetişrek 1265 (1849) ve defat eden Ket-huda zade Arif Efendi hakkında yazılmış olan « Menakibi Ket-huda zade » atlı eserde Arif Efedinin babası Rumeli sudurundan Sadık Efendiden bahsedilirken: « Aslından aklâm ve devairi sairede Cuma günü tatili yokmuş. Hatta Cuma namazına bile Şeyhülislâmlar ve kazaskerler gidemezler, masalihi ibat ile iştigal ederlermiş. Ta ol zamane dekki Müşarünileyh Sadık Efendi Rumeli kazaskeri iken kazasker-

[1] Cilt 3, S. 173.

[2] Cilt 4, S. 100.

[3] Cilt 5, S. 55.

Edirne:

Türk Eserleri ve Müze

“ Edirne'nin 25 teşrinisani Kurtuluş günü münasebetile „

Edirne şehri, Türk san'at tarihile uğraşanlara devamlı bir çalışma merkezidir. Tiren Uzun köprüden tekrar Türk topraklarına girerken şehrin uzaktan manzarrsını görmek için pencerelerden bakan yolcular ilk evvel Selimiye'nin haşmetli minareleriyle karşılaşır. Bu sevimli Türk şehri, bir çok istilalara maruz kaldığı halde yine eski mimarî kıymetini muhafaza etmektedir.

Payıtaht, Bursa'dan Edirne'ye nakledildiği zaman Bursa'daki Türk san'atkârlarıda Edirne'ye gemişler, Bu gün Saray içi denilen mesire mahallinde saraylar yapılmış, civarındaki ormanlarda sürek avları tertip edilmiştir. Şimdi burada yalnız (sarayı cedid') in kapusile kalesinin harabesi ve kasrının temellerinden başka bir şey kalmamıştır.

Edirne, bilhassa âbidelerinin kıymetile tanınmıştır. Bayazıt camii yanında ve nehir kenarında inşa edilen (Darüşşifa), o zamana göre bu günkü asrî ve sıhhi müessesatımız kadar mükemmel yapılmıştır. Muhtelif odaları, dersaneleri, hasta pavyonlarını, tecrithaneleri havi olan bu hastahane tıp fennile alâkadar olanları epeyce işgal edebilir. Dördüncü Sultan Murat emrile (1043) tarihin de ya-

pılan tahrir de on dördü padişahlar ve üç yüzü halk tarafından yaptırılmış cami ile mescidin mevcut olduğu anlaşılmıştır. Fakat üçyüz seneye yakın bir müddet zarfında bu eserlerin bir çoğu muhtelif sebeblerden dolayı yıkılmıştır.

Edirne'nin en meşhur camii, koca mimar ve mühendis Sinan bin Abdülmennan tarafından kavak meydanının da (976) senei hicri-sinde başlanarak (982) senesinde ikmal edilen Sultan Selim camiidir. Bu cami, padişahlar tarafından yaptırılan camilerin ikincisidir. Sinan'ın en aziz dostu şair ve nakkaş Sai'nin yazdığı (tezkeretülbünyan)'da görüldüğü veçhile Sinan, Türk mimarlarının arasın da Ayasofya camiinin kubbesi kadar muazzam bir eser vücuda getirmenin imkânsızlığını iddia eden hiristiyan mimarlara Türklerin mimarideki kudret ve bilgilerini göstermek için Sultan Selim camiinin kubbesini Ayasofya'nın kubbesinden daha yüksek ve geniş yapmıştır.

Sultan Selim camii, Türk beldelerinin en güzel camii olarak gösterilebilir. Camiin üst kısmındaki alçı pencerelerin camları Sultan Selim tarafından Edirne'de te'sis edilen cam fabrikasının mamulatındandır. Bu

camlar temiz olduğu kadar hafiftir. Hünkâr mahfelinin duvarları zengin çinilerle süslüdür. Yalnız, soldaki duvarın çinilerinden bir çoğu çalınmış, üzerlerin de güzel yazıları havi sekiz parça çini her nasılsa kurtarılmıştır. Çinilerin beyaz zemin üzerine Türk kırmızısıyla işlenmiş kısımlarile bulut tezyinatını havi parçalarla kırmızı ve mor laleler, şayanı temaşa bir güzelliğe maliktir. Bilhassa mihrabın etrafındaki firuze renkli çinilerin yeşil renklerini gösteren fonları, Sinan devrinin en güzel numuneleridir.

* * *

Edirne asarı atika müzesi Sultan Selim camiinin yanındaki medresede te'sis edilmiştir. Müzenin geniş ve nadide çiçeklerle süslü bağçesi vardır. Burada ilk nazarı dikkatı celp eden asar, kıymetli ve tarihî taşlardır. Diğer eserler iki oda içinde hıfzedilmektedir. Birinci oda da bir rahle üzerinde Sultan Selim'in kendi camiine vakfettiği cesim ve nakışlı bir Kuranıkerim görülür. Bu Kuranıkerim, vaktile camide bulunduğu tarihlerde gayet güzel nakışlı kısımlarile bazı sahifeleri ecnebi ziyaretçiler tarafından çalınmıştır. Bundan maada Ahmet hanın Sultan Selim'e hediye ettiği Kuranıkerim de nakışlıdır.

Duvarda asılı iki halı ziya-
retçileri çok meşgul eder. Bun-
lardan biri Selimiye, diğeri de
eski camiin mihrabına ilk yayı-
lan halıdır. Yine duvarda «Ci-
hannüma kasrından çıkarılmış
iki levha ile sülüs ve nesih
hatlarının tekâmülün de mühim
âmil olan (929) senei hicrisin-
de vefat eden meşhur hattat
şeyh Hamdullah efendinin bir
levhası görülür. [1] Beri tarafta
Balkan ve son Trakya müdafa-
asına iştirak eden yüz elli dör-
düncü alayın işlemeli güzel bir
sancığı vardır. Ortadaki came-
kânlı dolabın içinde Sultan
Selim'in muhafız efradına mah-
sus bazı ayetleri havi bir ceb-
ken ve Hırkayı şeriften bir par-
ça hıfzedilmektedir. Aynı dolap-
ta Sultan Selim'in Edirne'de
te'sis ettiği cam fabrikası ma-
mulatından bir cam parçasile
Sultan Selim'in tahta çıktıktan
sonra tertip edilen ilk mevlüt
alayında kullanılan buhurdan-
lıkla güllapdanlık Türk işçili-
ğinin güzel nümunelerindendir.
Tabakane mahallesinde ki «Da-
rülhadis» camiinden getirilen
alçı pencerelerle Selimiye ca-
miinin altın yaldızlı müzeyyen
kapu halkaları da mevcut eşya-
lar meyannındadır.

İkinci oda kâmilten tekkeler-
den alınan eşyalarla doludur.
Tarikat külahları, kudümler, şiş-
ler, topuzlar, üzerlerinde beyit-
ler yazılı defler, «gül» tabir
olunan demirler, kemerler, Ku-
ranıkerimler, nakışlı cüzler, el

yazması dua kitapları, tarihi
tekke taşları, bu oda da mühim
bir mevki teşkil eder.

Müze bağçasındaki en kıy-
metli eserler den biride Gelibo-
lu'da kaptanı deryanın harem
dairesinde ki havuzun mermer
fıskiyesidir. Fıskiyenin uzunluğu
takriben bir buçuk metre üst
kısmı tamamen yekparedir.

Müze memurunun oturduğu
odanın kapusu yanında Roma-
lılara ait oldukça büyük bir taş
görüür. Üzerindeki kitabenin
tercümesi şöyledir:

«İmperator Mihal Romalıla-
rın baisî iftiharı olup Kastan-
tin şehrini halâs eyledi. Barbar-
ların hücumu önünde kahrama-
nane mukavemet etmek üzere bu
kuleyi bina ve inşa eylemiştir.» [1]

Yine aynı taşın bir az ileri-
sinde Trakya sur burçlarının
inşasına dair oyulan bir Roma
kitabesi, müzeyi gezenleri kendi-
ne doğru cezbeder. Sathında bir
kâğıt üzerine yazılı şu satırlar
okunmaktadır:

«Roma imparatoru Antoni-
tos devrine ait badelmilat 138-
161» [Asıl kitabeden evvel bir
dua vardır, ve bu dua da im-
parator Antonitos ve oğlu Mark
Orel ve bütün efradı ailesile
Roma meclisi ayan ve bütün
halka aittir. İnşaata nezaret eden
müteaddit memurların isimlerle
nihayet bulur.]

Bundan sonra Edirne'ye
muahede için gelen Biritanya
şövaliye ordusuna mensup ce-
nerallardan «Vilhelm Holse» ye
ait tezyinatlı ve yazılı bir mezar

taşı nazarı dikkatı celp eder.
«Vilhelm Holse» Edirne'de sıt-
madan hastalanarak bir müddet
sonra vefat etmiştir. Ailesi cena-
zeyi memleketine götürmek te-
şebbüsünde bulunmuşlarsa da,
müsaade olunmamış, Kirişane'de
Rum mezarlığına defnedilmiş-
tir. Taşın üzerindeki kitabe ile
vefat tarihi Latince yazılmıştır.
Mezar taşının baş tarafında şö-
valiye arması vardır. Arkasında-
ki Latince kitabenin vaktile
Türkçe bir tercümesi oyulu imiş;
Yunan harbin da Edirne'de
Yunanlıların belediye reisliğini
yapan «Tividis» ismindeki bir
serseri, bu kitabeyi kazıtmış ve
okunmaz bir şekle sokmuştur.
Yalnız nihayetine doğru «sulh»
kelimesi her nasılsa tahribattan
kurtulabilmiştir.

Müzenin sol kısmındaki lâle
şekilleri çok muvaffak olunmuş
tezyinattan dır. Bu taşlar dan
maada 400 - 500 senelik kabır
taşları da vardır ki, üzerlerindeki
tezyinat öz bir Türk işçiliğini
gösterir. Diğer tarafta yine, kalp-
leri parçalayan iki kitabe vardır.
Bunlardan biri «Darülhadis» in
kitabesidir. Yunanlılar bu kita-
beyi halâ taşı olarak kullanma-
ğa karar vermişler, üzerine bir
delik açmağa başlamışlar ve her
nedense bu vahşice çılgınlıkla-
rından vaz geçmişlerdir. Diğer
ise vilayetin kitabesidir. Bu ta-
şın yalnız armasını sökmüşler
ve Atina müzesine götürmüşler-
dir. Kitabelerin arasın da Sara-
çane, Gazi Mihal Köprüsile di-
ğer mahallere ve köprülere ait
bir çok eserler vardır.

Nureddi İbrahim

[1] Bu levhayı Yunanlılar Edirne'yi iş-
gal ettikleri zaman Atina müzesine götü-
rilmek için pek çok aramışlarsa da bulmağa
muvaffak olamamışlardır. Kasım paşa mek-
tebi muallimi Mustafa bey tarafından sak-
lanılan bu eser, işgalden sonra tekrar mü-
zeyeye iade edilmiştir.

[1] Rus harbinde Edirne Ruslar tarafın-
dan işgal edildiği zaman Rumlar bu sur
kitabesini, kiliselerinin kapusu arkasındaki
duvara açtıkları bir oyuk içinde saklamış-
lardır. Ruslar, bu kitabeyi elde etmek için
günlerce aramışlardır.